

VADSTENA
KOMMUN

KULTURARVSPLAN FÖR VADSTENA KOMMUN

Antagen av kommunfullmäktige den 22 juni 2022, § 38

Ärendebeteckning: KUN/2021:169 - 808 | Ansvarig handläggare: Kultur- och fritidsstrateg

Versionshistorik

Datum	Beskrivning	Uppföljning
2022-06-22	Antagen	2024-08-01

Innehåll

1. Inledning	1
1.1 Bakgrund	1
1.2 Definition av kulturarv	1
1.3 Lagstiftning	2
1.4 Vadstenas kulturarv	2
1.5 Avgränsning och förhållande till andra plandokument	2
2. Befintliga kommunala åtaganden	2
3. Övergripande mål för Vadstena kommun, Region Östergötland, Sverige och Agenda 2030	3
3.1 Vadstena kommun	3
3.2 Region Östergötland	3
3.3 Nationella mål	3
3.4 Agenda 2030	4
4. Vadstenas politiska mål för kulturarvet	4

1. INLEDNING

1.1 Bakgrund

I Vadstena kommuns kulturplan är ett av målen att slutföra arbetet med en kulturarvsplan. Det är ett gammalt behov både för kultur- och utbildning och samhällsbyggnad. Det har gjorts två försök som båda av olika skäl aldrig antagits. Dels 2011 och dels 2017. Det är viktigt för en kommun med Vadstenas karaktär att ha en levande kulturarvsplan. Kulturarvet utgör en viktig bas för identitet, attraktivitet, självbild, extern bild och utveckling. En stor del av Vadstenas näringsliv har sin bas i ett levande kulturarv och vi har ett stort ansvar att bevara och utveckla kulturarvet till kommande generationer. Det finns också många aktörer som på olika sätt arbetar med kulturarvet. En kulturarvsplan är viktigt för att definiera ansvar inom den kommunala förvaltningen och gentemot andra aktörer.

Denna plan syftar till att styra kommunens arbete inom kulturarvssektorn de närmaste åren. Avsikten har varit att hålla planen kortfattad, med endast kort beskrivande text om nuläge och med fokus på målen. Detta för att planen ska fungera som ett internt plandokument och vara lätt att löpande revidera.

Planen tar avstamp i arbetsmöten som kultur- och utbildningsnämnden i samverkan med samhällsbyggandsnämnden/samhällsbyggnadsförvaltningen genomförde våren 2022 där målen för kulturarvspolitiken och dess prioriteringar bestämdes. Som bakgrund till samtalen fanns de nationella målen och den lagstiftning som finns för kulturarvet, den regionala kulturplanens mål för kulturarvet, de sjutton målen för Agenda 2030 och Vadstenas tidigare arbeten med kulturarvsplaner. Förslag till plan remitterades till kulturarvsaktörer verksamma i Vadstena.

1.2 Definition av kulturarv

Kulturarvet utgör vårt gemensamma minne, det vi medvetet eller omedvetet lämnar från generation till generation.

Kulturarvet kan grovt indelas i:

1. fysiska lämningar – fornminnen, kulturminnen, byggnader, landskap ofta benämnt ”kulturmiljö” (spår av nyttjande, skyline, industriell verksamhet, parker osv.)
2. kulturyttringar - bildkonst, musik, litteratur, hantverk etc. som inte är samtida. Den samtida kulturen kommer så småningom att bli kulturarv.
3. immateriellt kulturarv – traditioner, berättelser, hantverk, handens minnen, den tysta kunskapen, språk, namn, m.m.

Gränsen är delvis flytande mellan kulturarvets olika kategorier, likaså var gränsen går mellan samtida kultur och kulturarv. Ett kulturarv kan också innehålla både fysiska och immateriella värden. Det är viktigt att hålla isär begreppen, till exempel är det lätt att blanda ihop kulturarv och kulturmiljö. Kulturmiljö är en del av kulturarvet och är den av människan påverkade fysiska miljön. Den innefattar också det biologiska kulturarvet som är en del av naturvården.

I kulturarvet gömmer sig delar som ofta är mindre synliga. Det kan vara minoriteternas, subkulturenas och de svaga gruppernas kulturarv och innehåller språk, särskilda sedvänjor, fysiska lämningar med mera.

Kulturarvet är till stora delar ett val. Allt blir inte kvar, mycket sorteras bort medvetet eller omedvetet. Det ställer stora krav på medvetenhet kring vad vi vill och mäktar att spara och förvalta. Det som sparas måste också vara möjligt att förvalta.

Slutligen är det viktigt att komma ihåg att allt kulturarv inte är gammalt. Även nyare miljöer, byggnader eller företeelser kan vara värdefulla kulturarv.

1.3 Lagstiftning

Ett antal lagar och förordningar reglerar bevarande och utveckling av kulturarvet främst Kulturmiljölagen (1988:950), Plan- och bygglagen (2010:900), Museilagen (2017:563), Förordningen om statliga byggnadsminnen (1988:1229) och Miljöbalken (1998:808).

1.4 Vadstenas kulturarv

Vadstena kommun har ett mycket rikt kulturarv från äldsta tid och fram till idag. Det innefattar kulturpåverkade naturmiljöer av högt värde, odlingslandskap, kyrkbyar, stadsmiljöer, stora områden och enskilda objekt, konst och hantverk, sägner och tankar och så vidare. Det finns flera områden där Vadstenas kulturarv är unikt och där Vadstenas kulturarvsaktörer har ett särskilt ansvar, regionalt, nationellt och internationellt. Exempel på det är kyrkoarkitektur, Birgitta- och klosterarvet, stadsmiljön, vårdarvet och knyppling. En ordentlig genomgång av kulturarvet gjordes 2017 i samband med det årets arbete med kulturarvsplan (KS/2018:138).

1.5 Avgränsning och förhållande till andra plandokument

Detta är ett plandokument, det är inte en kommunhistoria, en inventering av Vadstenas kulturarv eller en kulturmiljöplan. Det är begränsat i fokus till kulturarvet. Emellertid har det koppling till eller beröring med flera andra plandokument, till exempel kulturplanen, friluftsplänen, översiktsplanen, miljövårdsplaner. En rad dokument kan också ta sitt avstamp i denna plan, t.ex. kulturmiljöplaner, kulturvårdsplaner, den kommande översiktsplanen, naturmiljöprogram, naturvårdsplaner med flera.

2. BEFINTLIGA KOMMUNALA ÅTAGANDEN

Vadstena kommun har ett antal åtaganden inom kulturarvet.

- Representation i styrelser; Stiftelsen Vadstena slotts möblering, Stiftelsen Gottfrid Larssongården, Birgittastiftelsen, styrgrupp för Sancta Birgitta Klostermuseum
- Bidrag till ideell kulturarvsverksamhet
- Byggnormer för innerstaden
- Medverkan i råd för Vadstena slott och klosterområdet
- Museinätverk, besöksnäringsgrupp
- Vård och tillgängliggörande av egna kulturfastigheter

3. ÖVERGRIPANDE MÅL FÖR VADSTENA KOMMUN, REGION ÖSTERGÖTLAND, SVERIGE OCH AGENDA 2030

3.1 Vadstena kommun

Vadstena har tre övergripande kommunala mål.

- Hållbara Vadstena
- Attraktiva Vadstena
- Växande Vadstena

3.2 Region Östergötland

Region Östergötland saknar en aktuell kulturarvsplan. I kulturplanen står dels att en förstudie för en ny kulturarvsstrategi ska inledas och dels innehåller kulturplanen en avdelning om kulturarvet (kap 6.3). Där finns mål med bäring på Vadstenas kulturarv.

- Stärka samverkan i kulturarvsfrågor
- Stödja kommunernas intresse att synliggöra kulturarvet utifrån olika perspektiv och kopplat till olika samhällsområden
- Utveckla en arena för samverkan kring digital förmedling och gestaltning av kulturarv
- Stödja det strategiska arbetet kring det immateriella kulturarvet
- Stärka natur och kulturarv via samverkans- och utvecklingsarbete av Östgötaleden
- Identifiera unika kulturmiljöområden med potential att utvecklas
- Stärka samverkan med olika aktörer inom kulturmiljö
- Främja ett professionellt perspektiv på kulturmiljöarbete i kommuner genom regional kompetens

3.3 Nationella mål

En ny museilag antogs 2017. I den definieras statens åtaganden och regleringar inom museer med offentlig huvudman, förvaltningen av statliga kulturfastigheter, kulturmiljö, kyrkligt kulturarv, bevarande och regler kring föremål och digitalisering av arkiv, bibliotek och samlingar. Ett övergripande mål är att öppna för olika perspektiv och förhållningssätt och att kulturarvets många olika potentiella värden och möjliga betydelser bör bejakas. Det mynnar i tre huvudmål:

- det gemensamma kulturarvet blir en angelägenhet för alla
- det offentliga samtalet vidgas och fördjupas
- medskapande och engagemang främjas

I budgetpropositionen (2021/2022:1) finns också mål riktade till kulturarvet:

- Främja ett levande kulturarvs som bevaras, används och utvecklas.
- Främja internationellt och interkulturellt utbyte och samverkan.

3.4 Agenda 2030

FN:s Agenda 2030 innehåller mål för hur en hållbar värld ska uppnås ekonomiskt, socialt och miljömässigt. Agenda 2030 är ett övergripande ramverk för Vadstena kommuns framtida utveckling. Hållbarhet ska integreras i utvecklingen av kulturarvet i Vadstena kommun liksom inom andra områden i samhället. Framför allt är det Mål 11 - Hållbara städer och samhällen, som påverkar en kulturarvsplan men man behöver också fundera över aspekter av Mål 3 - God hälsa och välbefinnande, Mål 4 - God utbildning för alla, Mål 13 – Bekämpa klimatförändringarna och Mål 15 - Ekosystem och biologisk mångfald.

4. VADSTENAS POLITISKA MÅL FÖR KULTURARVET

Kopplade till regionala mål och Agenda 2030.

Mål för Vadstena kommun	Möjlig strategi	Koppling till Agenda 2030 mål och regionalt mål
Bevara, använda och utveckla bebyggda miljöer och andra kulturmiljöer.	Inventera och ta fram kulturmiljöprogram för viktiga kulturmiljöer t.ex. innerstaden, Birgittaområdet, kyrkbyarna med mera. Arbeta aktivt med kommunägda kulturarvsfastigheter, såväl byggnader, miljö som användning. Kommunens representanter i stiftelser och styrelser ska vara en del i arbetet med kulturarvet genom ett tydligt uppdrag och mandat samt ha tydliga former för återkoppling.	 Identifiera unika kulturmiljöområden med potential att utvecklas. Främja ett professionellt perspektiv på kulturmiljöarbete i kommuner genom regional kompetens. Stärka samverkan med olika aktörer inom kulturmiljö.
Bevara, använda och utveckla kulturarv utanför den fysiska miljön.	Uppmärksamma och använda immateriella kulturarv. Uppmärksamma och använda berättelser och levnadsöden, till exempel historiska personer med anknytning till Vadstena.	 Stödja det strategiska arbetet kring det immateriella kulturarvet.

	Kulturavet ska vara en aspekt i arbetet med kommunala riktlinjer, t.ex. kulturarrangemang, konst, flaggning, namngivning.	Stödja kommunernas intresse att synliggöra kulturarvet utifrån olika perspektiv och kopplat till olika samhällsområden.
Bevara och synliggöra det biologiska kulturarvet.	Det biologiska kulturarvet ska tas tillvara och vara synligt i arbete med naturmiljö och naturvård. Sambandet mellan det biologiska kulturarvet och övrigt kulturarv ska vara tydligt i information och skötselplaner.	 Stödja kommunernas intresse att synliggöra kulturarvet utifrån olika perspektiv och kopplat till olika samhällsområden.
Synliggöra och använda kulturarvet i information, identitetsbyggande och utveckling.	Urval av tydliga, Vadstenatypiska kulturarvssymboler att använda för identitetsbyggande, som profiler i marknadsföring, ornamentik i bebyggelse, skolan med mera som ett sätt att arbeta med gestaltad livsmiljö. Arbeta aktivt med kulturarvsinformation i olika fysiska och digitala former i samverkan med besöksnäring och friluftsliv. Arbeta med att öka tillgänglighet till kulturarv. Arbeta aktivt med information till fastighetsägare, nyinflyttade etc. om kulturarvets värde för fastigheten. Utveckla Stråket för möten och upplevelser. Kulturarvet ska vara en naturlig del i att nå skolans mål, t.ex. genom kulturarvsinslag i Kulturgarantin.	 Stödja kommunernas intresse att synliggöra kulturarvet utifrån olika perspektiv och kopplat till olika samhällsområden. Utveckla en arena för samverkan kring digital förmedling och gestaltning av kulturarv.

Bidra till kunskapsuppbyggnad.	Delta i och bidra till kulturarvsmöten, projekt, nätverk och forskning.	11 HÅLLBARA STÄDER OCH SAMHÄLLEN Utveckla en arena för samverkan kring digital förmedling och gestaltning av kulturarv.
Stärka samverkan i kulturarvsfrågor	Arbeta aktivt med museinätverket. Samverkan med grannkommuner kring gemensamma kulturmiljöer. Samverka med och stötta andra kulturarvsaktörer.	11 HÅLLBARA STÄDER OCH SAMHÄLLEN Stärka samverkan i kulturarvsfrågor.